

PRAVIDLA a bytí (u Kratochvíla) / Chaos a bytí (u Kratochvíla) / FYSIS a bytí (u Kratochvíla)

V Kratochvílově pojetí zůstávají některé problémy základní důležitosti neřešeny, dokonce neformulovány. Především je nejasný vztah mezi bytím a fysis jednak obecně, jednak v konkrétních případech (tedy vztah mezi bytím určitého jsoucná a fysis téhož jsoucná). Řekne-li Kratochvíl, že „bytí se řídí 'samo“ (137, 166), zdá se, že jde o bytí jednotlivého jsoucná, eventuelně o bytí jednotlivého rodu jsoucen (137 je řeč o evoluci, a protože nikde v textu nenajdeme náznak něčeho jako teilhardovská orthogenese, musíme počítat spíše s onou na mnoha místech zdůrazňovanou pluralitou, která znamená diverzifikaci již od samotného přechodu od „hlubiny“ , chápané jako propast, bezmezno či „chaos“ (20, 175), k jakémukoli uspořádání. Nejasná je však v tom případě zmínka o vztazích mezi „bytím a každým už vynořeným nebo vyrostlým jednotlivým jsoucнем“ – 14: jak se spravuje toto „bytí samo“, které není bytím žádného jsoucná? A jestliže Kratochvíl rád cituje Hérakleita, zhušťujícího veškerou moudrost do jistoty, že „důmysl, byť kterýkoliv, všechno řídí skrze vše“, B 41, zůstává tu otevřen hned další problém, totiž otázka vztahu mezi bytím vůbec a tímto „důmyslem“, totiž gnómé). Tak se Kratochvíl asi chce bránit proti „totalitnímu centralismu“ (176), k němuž se podle něho někdy uchyluje vědomí, usilující o „celistvost“ při projasňování oné „hlubiny“. Bez tohoto úsilí o celistvost není totiž možná ani myslitelná „cesta hledání sebeidentity“. Z toho však lze uzavřít, že možností cest k sebeidentitě je v zásadě mnoho a že je proto také mnoho přirozeností (fysis) jednotlivých jsoucen, která o onu sebeidentitu – tápavě – usilují. V tom smyslu Kratochvíl také zdůrazňuje, že každá fysis (nejen tedy „spodní vrstvy“ naší fysis, naší přirozenosti) musí „o svůj vztah ke světu skrze své okolí často zápasit, občas i nebezpečně a občas i bez předem známých pravidel onoho zápasu, neboť právě o ta pravidla se teprve zápasí“ (95). Je tomu tedy tak, že právě tak, jako žádné jsoucná není izolováno od jiných jsoucen (to by možná právě byla ona „strašná krása“, o které se Kratochvíl na téměř místě jen zcela okrajově zmiňuje), nýbrž musí svou „sebeidentitu“ obhájit uprostřed mnoha jiných jsoucen, tj. uprostřed světa – a tedy v nejrozmanitějších vztazích k oněm jsoucňům a světu vůbec.

(Písek, 950514-1.)